

**IX. Kur'ân Sempozyumu (14-16 Nisan 2006) "Kur'ân'da
Ahlâkî Değerler"**

Doç. Dr. Bayram Ali ÇETİNKAYA*

Fecr yayınevi, 20. yılında, geleneksel hale dönüştürdüğü "Kur'ân Sempozyumları'nın dokuzuncusunu Mevlânâ'nın *Mesnevî* ve *Divân-ı Kebir* gibi dünya klasik ve şaheserlerini kaleme aldığı Konya'da gerçekleştirdi.

Sempozyumlara, genellikle, katılımcıların ve bilgi meraklılarının dışında fazla ilgi gösterilmez. Ancak Fecr Yayınevi'nin düzenlediği *Kur'ân Sempozyumları*, bu açıdan müstesna bir konuma sahiptir. Zira, *Kur'ân Sempozyumları*, sadece akademik çevrelerin değil, halkın da büyük bir teveccüh ve ilgisine mazhar olmaktadır. *Kur'ân Sempozyumları*, bu anlamda, toplumsal bir bilgilendirme ve eğitim-öğretim fonksiyonu görerek irfan ve hikmet okulu hüviyetine bürünmektedir.

Düzenleme Kurulu, Sempozyum'un bu yılki özel konusunu "Kur'ân'da Ahlâkî Değerler" olarak tespit etmiştir.

Üç gün süren program, oturumlar iki tebliğci ve iki müzakereci olmak üzere dört bölümden oluşmuştur. Sempozyum, Prof. Dr. Mehmet Bayrakdar'ın ve diğer zevâtın açılış konuşmaları ile birlikte, çağdaş İslâm düşünürlerinden ve aynı zamanda Malazya'daki Istac'ın (Uluslar arası İslâm Düşüncesi ve Medeniyeti Enstitüsü) kurucusu Prof. Dr. Syed Muhammed Naquib al-Attas'ın "*İslâm Felsefesinde Mutluluk (Saâdet) Kavramı*" isimli tebliğini sunuşuyla başladı.

* Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Fels. Öğretim Üyesi - Sivas
(bacetinkaya@hotmail.com).

Bu çerçevede Attas'ın Türkiye'ye davet edilmesi çok isabetli olmuştur. Ancak Attas'ın konuşması teknik aksaklıklar ve tercümenin alana uzak bir kişi tarafından yapılması gibi eksiklikler olmasaydı, daha verimli olabilirdi. Bununla beraber Attas'la birlikte bir yuvarlak masa toplantısı yapılsaydı, daha fazla fayda temin edilebilirdi.

Sempozyum'un birinci oturumu, Prof. Dr. Sait Şimşek'in başkanlığında, Kur'an ve Ahlâk felsefesi ağırlıklı bir gündeme sahip oldu. Şimşek'in "*Kur'an'dan çıkarılan ahlâkî değerler, evrensel olmalıdır ve herkes için geçerli olmalıdır.*" sözlerinin, bir temen mi, yoksa bir tespit mi olduğu merak uyandırdı.

Programın ilk konuşmacısı Doç. Dr. Sait Reçber'in "*Genel Ahlâk Teorileri ve Kur'an Açısından Değerlendirilmesi*" isimli tebliği, ahlâk metafiziği ve kişinin ahlâklı olmasını gerektiren sebep nedir? Ahlâkın nihai kaynağı nedir?" sorularına cevap vermeye çalıştı. Bu kapsamda S. Reçber, antik Yunan düşüncesinden çağdaş Batı felsefesine kadar bu sorulara verilen temel cevapları aktardı. Tebliğle ilgili şu tespitler yapılabilir:

Kur'an'ın yaklaşımına göre, dünya ve ahiretin amacı kulluktur. Bunda, tefekkür ve tezekkür boyut önemlidir. Kur'an'ın anlayışına göre, ahlâkı yapan öznedir. Ancak bu özne, ahlâkın kaynağı ve ölçüsü değildir. Kur'an ahlâk metafiziğinin ana merkezi, insan merkezli değildir.

Metninin kapsamlı olduğunu tahmin ettiğimiz bildiri, sunulduğu (özetlendiği) kadarıyla felsefe tarihinden uzaklaşıp Kur'an'ın ahlâk anlayışının aktarılması noktasında, dinleyicilerini mahrum bıraktı. Ana merkeze Kur'an'ın ahlâk anlayışı alınıp da, ahlâk teorileri bir girişle kısa bir şekilde geçilebilirdi.

Müzakereci Doç. Dr. Adnan Aslan'ın soruları, yerinde ve aynı zamanda düşündürücüydü. A. Aslan, ödevini iyi çalışmış âdeta konuyu, kendisi yeniden ele alıp işlemiş ve irdelemiş gibi bir görüntü sergiledi.

İlk oturumun ikinci konuşmacısı, Prof. Dr. Talip Özdeş ise, "*Kur'an'da İman-Ahlâk İlişkisi*" isimli muhtevalı ve mukayeseli bir tebliği sundu. T. Özdeş, ahlâkî değerlerin toplumdan topluma değiştiği ifadesinin, pozitivist bir söylem olarak değerlendirdi. Bildiride geçen "kalp" olgusu, biraz daha açılabilirdi. T. Özdeş, keşke özgün düşüncelerini, metinden bağımsız ifade etseydi, dinleyiciler açısından daha verimli olabilirdi.

Sorular safhasında, T. Özdeş'in, pratik örneklerle ahlâkî erdem ve yozlaşmayı harmanlayan sözleri fayda içerikliydi. Bununla birlikte müzakereci Dr. Şevket Kotan'ın sade, analizci ve tefekkür ürünü

değerlendirmeleri, nitelikte olup dinleyiciler üzerinde olumlu izlenimler bıraktı.

İkinci oturumun ilk konuşmacısı Dr. Kadir Canatan, *"Değer ve Normlar Kaynağı Olarak Kur'an"* isimli tebliğini sundu. Tebliğde "İslâm, elbette şeriat (yasa) dinidir. Bu anlamda İslâm ve Yahudi dini şeriat sahibi dinlerdir." ifadeleri öne çıktı. Yine Kur'an'daki iki kavram iyi ve şer, beraberinde maruf ve örf, münker ve âdet kavramlarıyla irdelendi.

Ancak K. Canatan, belki de uzun yıllar yurt dışında kalmasının bir sonucu olarak, Muhammed Hamidullah'ın Batılılar için yazdığı *"İslam'a Giriş"* kitabı gibi, tebliğini, Müslümanlığı yeni tanıyan bir topluma sunuluyormuş gibi takdim etti. Onun *"Kur'an bize iyi ve kötünün ne olduğunu söylemez"* sözleri de kafalarda muğlak ve karşılığı olmayan ifadeler şeklinde yer etti.

İkinci günün ilk oturum (III. oturum), hukuk ve iktisat ağırlıklı tebliğlere mekanlık yaptı. Oturum başkanı Prof. Dr. Halid Ünal'ın hukuk-ahlâk ilişkisi ile ilgili kısa ve öz konuşması ilginç ve kapsamlıydı.

"Kur'an'ın Öngördüğü İş Ahlâkı ve Ahilik" isimli tebliğini sunan Prof. Dr. Ahmet Tabakoğlu'nun konuşması, açık ve net ifadelerle doluydu. Bu çerçevede bildirisinden bazı anekdotlar aktarılabilir:

Ahlâk, iktisadın temelidir. İslâm iktisadı adalet kavramına dayanmaktadır. İslâm iktisat ve çalışma sisteminin ana ilkeleri, peygamberi uygulamalarda karşılığını bulmuştur.

Zonbart(ın bir sözü aktarılıyor): *"Zengin olduk. Çünkü Irklar ve insanlar bizim için öldüler. Kıtalar ıssızlaştılar..."*

Fatih'e kadar ilk Osmanlı Sultanları ahiydi.

Batı ekonomisi, nasıl burjuva oluşturduysa, Selçuklu ve Osmanlı da ekonomisini sömürmeyen, diğergam olan ahiliği teşekkül ettirdi.

Müzakereci Prof. Dr. Sedat Murat'ın sözleri de tebliğ kadar dikkat çekiciydi. Bu çerçevede "vahşi kapitalizm"ün günahlarını ortaya koyan sözleri kayda değerdi. S. Murat'ın otomotiv sektörünün büyüklerinden olan Ford'dan aktardığı şu ifadeler, Batılı müteşebbislerin, yeri geldiğinde ne kadar acımasız ve pragmatist olduğunu tüm açıklığıyla ortaya koymaktadır: *"Benim gözümde işçi makineden farksızdır. İşçi fabrikaya girişinde ruhunu giriş kapısına asmalıdır."* Bu sözler, pozitivist bilim anlayışının amentüsü olan *"bilim adamı laboratuara girince, dini inançlarını kapıda bırakmalıdır"* sözleriyle ne kadar paralellik göstermektedir.

Müzakereci S. Murat'ın kapitalizm eleştirilerinde, dinleyiciler fikir nasiplerini hakkıyla elde ettiler.

Üçüncü oturumun diğer konuşmacısı Prof. Dr. Ahmet Yaman'ın "*Kur'an'da Yasamanın Arka Planı Olarak Ahlâk*" isimli tebliğinin konu başlığı tartışmaya açık görülmektedir. Zira "*Kur'an'da Yasama*" ifadesi, onu bir hukuk ve anayasa kitabına indirgemez mi? Tebliğ, "hukuk, ahlâktan neş'et etmiş" ilkesi/önkabulü üzerine bina edilmiştir. Ancak her hukuk ilkesi ahlâktan mı doğar? Eğer öyleyse; örneğin eşcinsellerin evliliği, bazı Batı ülkelerinde hukukî bir düzenleme olarak kabul edilmiştir. O halde bu hukukî yasanın da ahlâktan doğduğu söylenebilir mi? Bu sorularla birlikte, bildiride genel hukuk ile İslâm hukukunun ayrıştırılması berraklaşmış gözükmemektedir.

Dördüncü ve son oturum, Sempozyum'un Konya'da yapılmasını daha belirgin şekilde hatırlattı. Dr. Ali Vasfi Kurt'un "*Sadreddin Konevî'nin Ahlak Anlayışı*" isimli tebliği, konusu merak uyandırmaktaydı. Ancak konuşmacının, çok farklı konulara temas etmesi, Konevî'nin dinleyicilerce anlaşılmasını engelledi.

Sempozyumun son tebliğini sunun Doç. Dr. Derya Örs'ün "*Mesnevî'de Kur'an Ahlâkının Yansımaları*" isimli bildirisi, programları takipçilerince dikkatli bir şekilde ve büyük bir beğeniyle dinlendi.

Sonuç olarak, bu yılki *Kur'an Sempozyumu*'ndaki müzakereciler, geçen yılki programa nazaran, derslerine daha iyi çalışmışlar. Müzakereciler, birer tebliğci gibi hazırlıklı ve donanımlıydılar.

Genel olarak nitelikli ve başarılı olan sempozyumun, düzenleme ve tertibi kusursuz denilebilecek derecede başarılıydı. Sempozyumun konferans salonu arkası, ikili tartışma ve müzakereler için oldukça uygun fırsatlar yarattı ve verimli geçti.

Gelecek *Kur'an Sempozyumları* için şu konular önerilebilir: "*Kur'an ve Şiddet, Kur'an ve Siyaset, Kur'an ve Bilimin Kutsallığı*"

Ayrıca bir daha ki sempozyumların, Akdeniz, Ege ve Trakya'da gerçekleştirilmesi, o bölge insanımızın da Kur'an ikliminden beslenmesine sebep olacaktır. Bu noktanın da dikkate alınması önemlidir. Son olarak sempozyumun başarıya ulaştığının en açık göstergesi, entelektüel faaliyetlerin ve programların yoğun bir şekilde yapıldığı Konya'da, *Kur'an Sempozyumu*'nun gerçekleştirildiği iki salon, üç gün boyunca dinleyicilerin meraklı teveccühlerine sahne oldu.